
ESCOLA I TREBALL: UN RECURS D'ESCOLARITZACIÓ COMPARTIDA A L'ESO

El marc normatiu.

Ignasi Guallar Inspector d'educació.

Serveis Educatius de l'Anoia. 21 de febrer de 2007

Definició del Departament d'educació:

- Escolarització compartida

Recurs d'escolarització compartida entre el centre docent i una unitat externa o un altre centre docent per tal de garantir l'atenció educativa necessària a l'alumnat que necessita realitzar activitats específiques adaptades a les seves necessitats.

Idea principal:

Que els nois i les noies amb dificultats per seguir l'itinerari escolar normalitzat puguin assolir els objectius curriculars de l'ESO compartint la seva escolarització entre l'institut i entorns externs a aquest.

Objectiu bàsic:

Estendre el concepte d'escolarització compartida al d'educació compartida i establir un marc de col·laboració amb serveis, entitats i/o empreses de l'entorn que acceptin de participar en l'educació d'aquests nois i noies.

Anàlisi:

- Un dels elements més innovadors de la LOGSE (1990) va ser el de saber partir d'un esquelet ideològic i de teories científiques sobre l'ensenyament aprenentatge.
 - El repte d'escolaritzar tota la població menor de setze anys comporta tenir dissenyades moltes estratègies per donar resposta a les diferents necessitats que van sorgint. De fet, l'ideal seria que cada alumne tingués un currículum dibuixat segons la seva dinàmica. Evidentment això és utòpic, però sí que és important que els centres escolars disposin de multiplicitat d'estratègies per no quedar-se curts en les respostes a l'alumnat.
-

-
- I el tema que ara tractem va en aquesta línia: una altra via que pot acollir i donar resposta a nois i noies no integrats acadèmicament en el sistema educatiu.
 - La LOGSE va posar sobre la taula la necessitat de trobar respostes educatives adequades a les característiques específiques de l'alumnat. No hi ha cap dubte que aquest principi es fa necessitat en el cas dels joves adolescents que, al final de la seva escolarització obligatòria acumulen tot un seguit de fracàs i de frustracions que es tradueix en falta d'expectatives escolars i professionals qualificades.
 - Aquests factors i d'altres han fet que al llarg del territori hagin aparegut iniciatives i experiències educatives basades en la col·laboració entre els centres de secundària i altres institucions per tal de cercar aquelles respostes educatives adequades a les necessitats d'aquest perfil d'alumnes que era principi de la LOGSE i necessitat evident en la seva aplicació.
-

Dades descriptives de les experiències conegudes:

- S'entén que la majoria de centres demanen ajut als ajuntaments per la proximitat que hi ha entre totes dues institucions. A l'ajuntament, se li demana compartir una de les problemàtiques de l'IES: l'atenció especial que necessita un tipus d'alumnat al qual no s'ajusten els recursos ordinaris escolars dels instituts.
 - Així, el 91% de les demandes de col·laboració són ateses pels ajuntaments (algunes d'elles amb el suport de la Diputació, en aquest cas de Barcelona). La resta, el 9% són institucions privades les que hi participen.
-

El perfil dels educadors que hi intervenen, es el següent:

■ *IES*

- 48% Psicopedagogs.
- 30% altre professorat.
- 22% professorat d'atenció a la diversitat.

■ *Externs*

- Monitors de tallers.
- Educadors de carrer i socials que de vegades també col·laboren en tallers.

■ *Altres professionals*

- Tècnics i altres treballadors dels ajuntaments (tasques d'organització).
 - Assistents socials dels ajuntaments (ajut i seguiment a la tutoria).
-

Tipologia de l'alumnat:

- Amb poca autoestima, absentisme.
 - De difícil assumpció d'acords.
 - Alteradors del ritme escolar, acumuladors d'expedients.
 - Rebuig del sistema escolar. *Estudiar no em serveix de res.*
 - Baix ritme d'aprenentatge escolar (retard escolar).
 - Resultats acadèmics insuficients, amb pràcticament cap possibilitat de superar l'ESO només per la via ordinària.
 - Sense perspectiva de futur.
 - Perfil de risc social.
 - Amb poc o gens suport familiar.
-

Conclusions després de les experiències:

- És bo que els instituts disposin de la màxima quantitat d'estratègies d'atenció a la diversitat; és així com s'aconseguirà reduir la xifra de fracàs escolar. El professorat del centre ha de ser particip al màxim de les característiques del projecte i de les energies que calen per dissenyar-lo i dur-lo a terme.
 - Les estratègies s'han d'entendre com a experiències que utilitzen el món real com a element educador d'unes actituds, d'uns hàbits, d'unes normes i d'uns valors. L'alumnat és això el que ha d'aprendre, no pas habilitats professionals específiques: aquestes funcionen com a variable no pas com a finalitat.
-

Bibliografia:

- Alsinet, J; Riba, C; Ribera, M; Subirats, J. *Més enllà de l'escola. Transformacions socials i noves dinàmiques educatives i professionals.* Editorial Mediterrània. Barcelona, novembre de 2003.
-

NORMATIVA:

- *LLEI ORGÀNICA 2/2006, de 3 de maig, d'educació.*
(«BOE» 106, de 4-5-2006.)

- Educació secundària obligatòria

- *Article 26. Principis pedagògics.*
- 4. Correspon a les administracions educatives promoure les mesures necessàries perquè la tutoria personal dels alumnes i l'orientació educativa, psicopedagògica i professional constitueixin un element fonamental en l'ordenació d'aquesta etapa.
- 5. Així mateix, correspon a les administracions educatives regular solucions específiques per atendre els alumnes que manifestin dificultats especials d'aprenentatge o d'integració en l'activitat ordinària dels centres, dels alumnes d'alta capacitat intel·lectual i dels alumnes amb discapacitat.

- *Article 27. Programes de diversificació curricular.*
- 1. En la definició dels ensenyaments mínims de l'etapa s'hi han d'incloure les condicions bàsiques per establir les diversificacions del currículum des de tercer curs d'educació secundària obligatòria, per a l'alumnat que ho requereixi després de l'oportuna avaluació. En aquest supòsit, els objectius de l'etapa s'han d'assolir amb una metodologia específica a través d'una organització de continguts, activitats pràctiques i, si s'escau, de matèries, diferent de l'establerta amb caràcter general.

Equitat en l'educació:

- CAPÍTOL I

- Alumnat amb necessitat específica de suport educatiu

- Article 71. *Principis.*

- 1. Les administracions educatives han de disposar els mitjans necessaris perquè tot l'alumnat assoleixi el màxim desenvolupament personal, intel·lectual, social i emocional, així com els objectius que estableix amb caràcter general aquesta Llei.
 - 2. Correspon a les administracions educatives assegurar els recursos necessaris perquè els i les alumnes que requereixin una atenció educativa diferent de l'ordinària, perquè presenten necessitats educatives especials, per dificultats específiques d'aprenentatge, per les seves altes capacitats intel·lectuals, perquè s'han incorporat tard al sistema educatiu, o per condicions personals o d'història escolar, puguin assolir el màxim desenvolupament possible de les seves capacitats personals i, en tot cas, els objectius establerts amb caràcter general per a tot l'alumnat.
 - 3. Les administracions educatives han d'establir els procediments i recursos necessaris per identificar aviat les necessitats educatives específiques de l'alumnat a les quals es refereix l'apartat anterior. L'atenció integral a l'alumnat amb necessitat específica de suport educatiu s'ha d'iniciar des del mateix moment en què sigui identificada aquesta necessitat i s'ha de regir pels principis de normalització i inclusió.
 - 4. Correspon a les administracions educatives garantir l'escolarització, regular i assegurar la participació dels pares o tutors en les decisions que afectin l'escolarització i els processos educatius d'aquest alumnat.
-

■ Article 72. *Recursos.*

- 1. Per aconseguir els fins assenyalats a l'article anterior, les administracions educatives han de disposar del professorat de les especialitats corresponents i de professionals qualificats, així com dels mitjans i materials necessaris per atendre de manera adequada aquest alumnat.
 - 2. Correspon a les administracions educatives dotar els centres dels recursos necessaris per atendre adequadament aquest alumnat.
 - 3. Els centres han de tenir la deguda organització escolar i fer les adaptacions i diversificacions curriculars que calgui per facilitar a tot l'alumnat la consecució dels fins establerts.
 - 4. Les administracions educatives han de promoure la formació del professorat i d'altres professionals relacionada amb el tractament de l'alumnat amb necessitat específica de suport educatiu.
 - 5. Les administracions educatives poden col·laborar amb altres administracions o entitats públiques o privades sense ànim de lucre, institucions o associacions, per facilitar l'escolarització i una incorporació més bona d'aquest alumnat al centre educatiu.
-

-
- **Article 73. *Àmbit.***
 - S'entén per alumnat que presenta necessitats educatives especials el que requereix, per un període de la seva escolarització o al llarg de tota l'escolarització, determinats suports i atencions educatives específiques derivades de discapacitat o trastorns greus de conducta.

 - **Article 75. *Integració social i laboral.***
 - 1. Amb la finalitat de facilitar la integració social i laboral de l'alumnat amb necessitats educatives especials que no pugui aconseguir els objectius de l'educació obligatòria, les administracions públiques han de fomentar ofertes formatives adaptades a les seves necessitats específiques.
-

RESOLUCIÓ de 30 de juny de 2006, per la qual s'aproven les instruccions per a l'organització i el funcionament dels centres educatius públics d'educació secundària per al curs 2006-2007

■ 2.5. Centre educatiu i entorn: l'educació comunitària

El nou model educatiu d'escola oberta ha d'estendre la seva acció educadora més enllà del centre i aprofitar els recursos de l'entorn per assegurar la continuïtat i la coherència educativa dels infants i els joves, i per fer un centre arrelat a l'entorn i vinculat a la seva realitat social, un centre que treballa en xarxa i que col·labora amb tot l'entramat social i cultural que l'envolta.

Per a això és necessari:

- El treball d'equip pluridisciplinari entre tots els professionals que intervenen en el procés educatiu que faciliti una resposta educativa eficaç i coherent.
- Coordinar-se i col·laborar amb els altres centres educatius de la zona i amb els serveis educatius que hi intervenen.
- Potenciar el treball en xarxa amb el teixit associatiu i corporatiu de la localitat per aconseguir la continuïtat educativa i fomentar la integració social dels alumnes i llurs famílies.
- Dinamitzar la participació de les famílies amb una especial atenció als sectors més desfavorits.
- Fomentar la participació de l'alumnat en els processos de decisió del centre.
- Articular el projecte educatiu de centre amb un projecte comú d'entorn, vetllant per la continuïtat entre els valors que es treballen al centre i els de la resta d'activitats: esportives, culturals i de lleure.
- Facilitar l'obertura del centre i els espais i recursos necessaris per al desenvolupament d'activitats lligades al treball d'entorn, afavorint la participació de tot l'alumnat, amb una cura especial per a l'alumnat amb més necessitats.

■ **3.2. Atenció a la diversitat**

- L'atenció a la diversitat de necessitats educatives que presenten els alumnes i l'assoliment per part de tot l'alumnat de les competències que li permetin el desenvolupament personal i escolar és un principi comú a tots els cursos i etapes de l'educació obligatòria. El professorat ha d'organitzar l'activitat docent tenint en compte les característiques del seu alumnat i la diversitat de necessitats i ritmes d'aprenentatge.

■ **3.2.1. Comissió d'atenció a la diversitat**

- A fi de planificar i fer el seguiment de les actuacions que es duguin a terme per atendre la diversitat de necessitats educatives de l'alumnat, es constituirà en cada centre la comissió d'atenció a la diversitat, integrada pel cap o la cap d'estudis o el coordinador o coordinadora pedagògic que la presideix, el professor o professora de psicologia i pedagogia i, si escau, el mestre/a de pedagogia terapèutica, el coordinador/a d'ESO, el coordinador/a de llengua, interculturalitat i cohesió social del centre i els coordinadors de curs, caps de departament o altre professorat que el centre consideri convenient, inclòs el professorat de diversitat, així com el o la professional de l'equip d'assessorament psicopedagògic (EAP) que intervé en el centre. La comissió d'atenció a la diversitat haurà de determinar les actuacions que es duran a terme per atendre les necessitats educatives específiques dels alumnes i les alumnes, els procediments que s'empraran per determinar aquestes necessitats educatives i per formular les adaptacions curriculars o els plans individuals intensius per a l'alumnat nouvingut quan correspongui, i els trets bàsics de les formes organitzatives i dels criteris metodològics que es considerin més apropiats.
-

3.2.2.1. Aules obertes

- Per als alumnes que per causes diverses presenten mancances significatives en els seus aprenentatges, baix nivell d'autoestima i desmotivació per l'activitat escolar i, per tant, requereixen estratègies metodològiques i organitzatives prou diferenciades de les de l'aula ordinària, o per als que a causa d'una disminució psíquica requereixen una metodologia essencialment manipulativa, a tercer i a quart d'ESO es poden organitzar entorns escolars en què prevalguin plantejaments més globals i activitats més funcionals que mantinguin la motivació de l'alumnat per a l'assoliment de les competències bàsiques.

Aquests entorns o unitats d'adaptació curricular s'han de plantejar com a aules obertes, en l'organització de les quals cal prioritzar els criteris següents:

Compartir activitats a l'aula específica amb activitats amb el grup classe ordinari.

Organitzar de manera globalitzada els aprenentatges bàsics i fonamentals de diverses àrees amb una metodologia més pràctica i activitats més funcionals i manipuladores.

Reduir el nombre de professors de manera que un mateix professor, interdisciplinàriament, imparteixi continguts de més d'una àrea.

Utilitzar les TIC com a eina d'aprenentatge en totes les àrees.

Fomentar el treball cooperatiu.

Reforçar l'atenció personalitzada per potenciar l'autoestima i proporcionar orientació escolar i laboral.

- Els objectius que cal assolir amb aquesta organització són, fonamentalment:

Desenvolupar les competències bàsiques.

Establir relacions personals positives, procurant incrementar el nivell d'autoestima, la motivació pels aprenentatges i les expectatives de futur de l'alumnat.

Sentir el centre com un espai propi i acollidor en el qual tenen un lloc, poden fer aportacions i demostrar les pròpies habilitats de maneres diverses.

Desenvolupar habilitats per a la inserció escolar, social i laboral.

Assolir els aprenentatges necessaris per obtenir el graduat en educació secundària.

- Pel que fa a la metodologia, s'ha de donar prioritat als aspectes següents:

Treball global de continguts de diferents àrees.

Diversificació d'estratègies d'aprenentatge: explicacions, treballs pràctics, recerca d'informació, projectes individuals i de grup...

Diversificació de materials i suports: documents escrits, audiovisuals, informàtics...

Diversificació d'activitats d'aprenentatge per a l'adquisició d'un mateix contingut i diversificació de continguts per a un mateix objectiu.

Incorporació de les TIC com a eina ordinària de treball en les diferents àrees.

Combinació del treball individual per atendre necessitats individualitzades amb treball en equip per potenciar hàbits de socialització.

Seguiment sistemàtic de l'activitat de l'alumne o l'alumna i valoració personalitzada del desenvolupament d'aquesta activitat.

Diversificació de les activitats i instruments d'avaluació: exercicis autocorrectius, correcció individual, correcció col·lectiva, coavaluació entre els alumnes, exposicions individuals i col·lectives.

A tall d'exemple, i com a síntesi d'experiències que s'han iniciat en alguns centres, se suggereix l'organització següent:

- *Activitats en espais específics*
- 1. Formació bàsica: 10-15 hores
Treball de continguts de les àrees de llengua catalana i castellana, matemàtiques, ciències de la naturalesa i ciències socials i, si el centre ho considera convenient, de llengua estrangera.
Ús de les TIC com a eina fonamental d'aprenentatge.
- 2. Formació pràctica: 6-10 hores
Realització d'activitats manipuladores relacionades amb la tecnologia, activitats de tipus taller.
- 3. Desenvolupament personal: 1-2 hores
Dinàmica de grup: relació, compromís, afectivitat, resolució de conflictes....
Treball de valors, competències i habilitats socials: comunicació, capacitat assertiva, autoestima, respecte, tolerància, negociació, emotivitat...
Orientació escolar: seguiment i valoració de l'activitat i dels progressos dels alumnes, orientació personal, acadèmica i professional...
Orientació laboral: recerca de feina, recursos de l'entorn, drets i deures dels treballadors, compleció de formularis...
- 4. *Activitats a l'aula ordinària (6-12 hores)*
Participació en les sessions ordinàries del grup classe de les àrees d'educació física, educació artística (plàstica i música) i crèdits de tutoria i, si el centre ho considera convenient, de llengua estrangera, així com crèdits variables i crèdits de síntesi, en alguns casos amb el suport d'un segon professor a l'aula.
Participació en activitats col·lectives: actes culturals, sortides, millores del centre...

- La participació en aquestes activitats s'ha de presentar als alumnes com una oportunitat per millorar els seus aprenentatges i assolir les competències bàsiques, i, per tant, s'ha de requerir el compromís d'aprofitar el recurs que se'ls ofereix. Pel seu caràcter obert els alumnes han de poder participar, segons les seves necessitats, en un, en dos o en els tres blocs de l'aula oberta. Així mateix, han de poder-s'hi incorporar en qualsevol moment del curs, i també en qualsevol moment del curs s'ha de poder decidir la reincorporació a l'aula ordinària.
- L'avaluació de l'alumnat que participi a l'aula oberta s'ha desenvolupar en el marc de les sessions que realitzi la junta d'avaluació del grup ordinari. El professorat de l'aula oberta haurà d'aportar la informació corresponent a les activitats que l'alumne/a desenvolupi en aquest espai i el professorat dels grups ordinaris la informació en relació amb les act-ivitats que desenvolupi amb el seu grup classe. El professorat de l'aula oberta ha de fer un seguiment individual de l'activitat de cadascun dels alumnes en aquest espai i disposar d'un registre de l'evolució dels seus aprenentatges. Així mateix, atès el necessari compromís que s'ha d'establir amb els alumnes en relació amb la seva participació a l'aula oberta com una oportunitat per a la millora dels seus aprenentatges i l'assoliment de les competències bàsiques, caldrà que l'autoavaluació per part dels mateixos alumnes esdevingui un element clau en el procés d'avaluació d'aquest alumnat. Caldrà incidir especialment en continguts d'hàbits i valors com l'assistència regular a classe, la puntualitat, la correcció en el tracte amb els altres, la responsabilitat, l'ordre, la constància i la iniciativa.
- El professorat que intervingui en aquesta aula o unitat ha de ser prioritàriament professorat amb destinació definitiva al centre, amb experiència docent, coneixements tecnològics i domini de les TIC. D'entre aquest professorat es nomenarà el tutor o la tutora responsable.
- El centre determinarà el professorat que, vingut el cas, farà el seguiment de l'alumnat que realitzi activitats pràctiques fora del centre.

3.2.2.2. Unitats d'escolarització compartida (UEC)

A fi de garantir l'atenció educativa necessària a l'alumnat amb necessitats educatives derivades de la inadaptació al medi escolar, els alumnes que a més d'un retard en els aprenentatges presentin de manera reiterada i contínua desajustos de conducta greus, absentisme injustificat o rebuig escolar que posin en perill la convivència del centre, podran seguir una part dels ensenyaments corresponents a aquesta etapa en unitats d'escolarització compartida (UEC), on se'ls oferiran activitats específiques adaptades a les seves necessitats. En aquests casos caldrà garantir que el tutor o tutora del centre en el qual està matriculat l'alumne/a fa el seguiment de la seva evolució.

3.3. Atenció a l'alumnat amb necessitats educatives especials

En el marc dels principis generals d'integració escolar i educació inclusiva, l'atenció a l'alumnat amb necessitats educatives especials s'ha de proporcionar, sempre que per les seves característiques sigui possible i adequat, en entorns escolars ordinaris, proporcionant-los el suport necessari per possibilitar-los l'accés als entorns i activitats generals i als aprenentatges escolars i l'assoliment de les competències bàsiques. L'aprenentatge cooperatiu, la intervenció de més d'un professional a l'aula, la planificació individualitzada de l'activitat dels alumnes, la resolució col·laborativa de conflictes, entre altres, poden afavorir la inclusió de tot l'alumnat a l'aula ordinària.

L'atenció a les necessitats educatives de tot l'alumnat ha de plantejar-se des de la perspectiva global del centre i ha de formar part de la seva planificació.
